

Namiyə İntiqam qızı Xəlilova,
Bakı Dövlət Universitetinin Sənəd menecmenti kafedrasının müəllimi
nebiyeva.namiye@mail.ru

AZƏRBAYCANDA KİTABXANA QANUNVERİCİLİYİNİN HAZIRLANMASINDA ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN TARİXİ ROLU

Xülasə: *Məqalədə Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycan mədəniyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsi olan kitabxana quruculuğu sahəsindəki xidmətləri ümumiləşdirilib. Məqalədə kitabxana qanunvericiliyinin əhəmiyyəti, müstəqillik dövründə “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun qəbul edilməsi, onun tərkibi və rolunun şərhinə geniş yer verilmişdir.*

Açar sözlər: *kitabxana, qanun, qanunvericilik, sərəncam.*

Kitabxana qanunvericiliyinə malik olmaq ölkələrin tam qənaətbəxş və səmərəli kitabxana xidmətləri göstərə bilməsi üçün əsas şərtlərdəndir. Kitabxana işi haqqında qanun, kitabxanalar kontekstində o deməkdir ki, o, hər hansı bir dövlət və ya milli hökumət nəzdində kitabxana sisteminin yaradılması, saxlanması, xidmətləri, funksiyaları, hüquqları və idarə edilməsi üçün qanuni müddəaları müəyyən edir. O, kitabxanaların planlı inkişafı, onların yaradılmasını, inkişaf etdirilməsini və ardıcıl şəkildə saxlanmasını təmin edən vasitədir. Kitabxana işi haqqında ilk qanun 1850-ci ildə Böyük Britaniyada qəbul edilmişdir. Kitabxana qanunvericiliyi ona görə zəruridir ki:

O, bütün ölkədə dövlət kitabxanalarının təşkili üçün lazımi şəraitin yaranmasına kömək edir.

Ardıcıl, səmərəli, balanslaşdırılmış və əlaqələndirilmiş kitabxana xidmətini, eləcə də düzgün inkişaf trayektoriyasını təmin edən sağlam inzibati quruluşu təmin edir.

Kitabxana qanunvericiliyinin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri onun sadə və ümumi olmasıdır. O, həmçinin gələcəkdə dəyişdirilə və ya inkişaf etdirilə bilməlidir. O, siyasi müdaxilədən və təhriflərdən azad olmalıdır. Kitabxanaların inkişafı üçün əlverişli şərait yaratmalıdır. O, həmçinin müxtəlif növ kitabxanaları nəzərə almalıdır.

Cəmiyyətin və fərdlərin azadlığı, firavanlığı və inkişafı əsas insani dəyərlərdir. Bu dəyərlərə kitabxanalardan istifadə etməklə formalaşacaq məlumatlı vətəndaşlar vasitəsilə nail olmaq olar. Bütün dünyada qəbul edilir ki,

təhsil, o cümlədən pulsuz kitabxanaların təmin edilməsi milli, dövlət və yerli səviyyələrdə hökumətin məsuliyyətidir. Kitabxana “Xalq Universiteti”dir. Ölkəmizdə tarixi inkişaf prosesində dövlət, yerli orqanlar və könüllü təşkilatlar tərəfindən xeyli sayda kitabxanalar yaradılmışdır. Lakin bu kitabxanalar XX əsrin son qərinasında müasir xəttlərdə inkişaf edə bilmədi, çünki:

1) Onlar ölkədə mövcud siyasi, iqtisadi, sosial çətinliklərlə əlaqədar olaraq bağlanmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalmışdılar.

2) İnsanların informasiya ehtiyaclarını ödəmək üçün cüzi vəsaitə malik idilər.

3) Onların nə sabitliyi, nə də böyümə imkanları var idi.

Müasir dövrdə kitabxanalar müəyyən standartlarda, cəmiyyətin yenidən qurulması və inkişafı məqsədi ilə xidmət göstərməlidir. Bunlar isə kitabxana qanunvericiliyi tələb edir.

1993-cü ildə görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycan xalqının gələcək taleyində, dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsində mühüm tarixi hadisəyə çevrildiyi kimi mədəniyyətimizin mühüm tərkib hissəsi olan kitabxana işinin yenidən qurulmasında və inkişafında da yeni mərhələnin başlanğıcı oldu. Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə kitabxanaların qorunub saxlanılması uğrunda dövlət mübarizəyə başladı. 1993-1999-cu illər Azərbaycanda kitabxana işinin tarixinə kitabxanaların qorunub saxlanılması uğrunda mübarizə illəri kimi daxil olmuşdur. 1996-cı ildə Azərbaycan Nazirlər Kabineti “Kitabxana işi haqqında” qərar qəbul etdi. Bu qərarla kitabxana şəbəkələrini qoruyub saxlamaq və əhaliyə xidmət işini yaxşılaşdırmaq üçün Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin qarşısında ciddi vəzifələr qoyulmuşdu. Qərarın keçid dövründə kitabxanaların qorunub saxlanılmasında xüsusi rolu olmuşdur.

Heydər Əliyev mədəniyyətin bir qolu olan kitabxana işi sahəsində bir sıra dövlət əhəmiyyətli qanun və fərmanlar vermişdir. Heydər Əliyev 27 iyul 1996-cı ildə “Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin vəziyyəti və onu yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” sərəncam imzalamışdı.

Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycanda 1993-2003-cü illərdə hakimiyyəti dövründə öz ölkəsində kitabxana qanunvericiliyinin yaradılması üçün səylərini əsirgəmədi.

Ulu Öndər tərəfindən 1998-ci ildə isə Azərbaycan kitabxana tarixində dönüş mərhələsi hesab olunan “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul olundu. Belə ki, Ümummilli lider 29 dekabr 1998-ci il tarixində “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununu qəbul etdi. O, 12 mart 1999-cu ildə “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun tətbiq edilməsi barədə sərəncam imzaladı.

“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə 12 mart 1999-cu il tarixli sərəncam qanunun ayrı-ayrı maddələrinin yerinə yetirilməsinə cavabdeh olan dövlət orqanlarını müəyyənləşdirmişdir.

Azərbaycan Respublikasında kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətinin prinsipləri, kitabxana işinin və kitabxana sisteminin ümumi əsasları, kitabxana fondlarının formalaşdırılması və mühafizəsi tələbləri, kitabxanaların maliyyələşdirilmə mənbələri, kitabxanalardan istifadə sahəsində vətəndaşların hüquq və vəzifələri, kitabxana işi sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın prinsipləri “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu əsasında müəyyən edilir.

6 fəsil 34 maddədən ibarət olan bu qanunda kitabxana, kitabxana işi, kitabxanaçı, sənəd, kitabxana fəaliyyəti, kitabxana fondu, mərkəzləşmiş kitabxana sistemləri kimi anlayışların terminoloji izahı verilmişdir. “Kitabxana işi haqqında” Qanunda bir sıra məsələlərlə yanaşı, kitabxanalarda iş prosesinin avtomatlaşdırılması, qiymətli nəşrlərin elektron daşıyıcılarına köçürülməsi, informasiya sisteminə qoşulması ön plana çəkilmişdir. Qəbul edilmiş qanun bu gün də ölkəmizdə kitabxana qanunvericiliyinin baza sənədi olaraq qalmaqdadır. Kitabxanalarımızın, kitabxanaçılarımızın hüquqlarının müdafiəsində, sosial problemlərinin həllində bu qanunun müddəaları müstəsna əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan tarixində kitabxana işi haqqında ilk dəfə qəbul edilmiş bu qanun kitabxana işinin gələcək inkişafını təmin etməklə onun cəmiyyətin inkişafındakı rolunu, yerini və statusunu müəyyənləşdirdi. Kitabxana işini yeni keyfiyyət göstəriciləri ilə zənginləşdirdi. Bu qanun kitabxana işinin inkişaf istiqamətini müəyyənləşdirməklə yanaşı milli kitabxanaşünaslığı elmi, nəzəri və metodoloji müddəalarla zənginləşdirdi, onun gələcək inkişafı üçün təməl formalaşdırdı.

2019-cu il 19 fevral tarixində isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” fərman imzalamışdır.

Ədəbiyyat

1. Xələfov, A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi.- Bakı: Azərnəşr, 2006.- 312 s.
2. <http://millikkitabxana.az>
3. <https://e-qanun.az>

The historical role of the great leader Heydar Aliyev in the preparation of library legislation in Azerbaijan

Summary: *The paper summarizes the services of national leader Heydar Aliyev in the field of library, which is an integral part of Azerbaijani culture. In the paper, the importance of library legislation, adoption of the Law of the Republic of Azerbaijan on library work during the period of independence, its composition and role are explained in detail.*

Key words: *library, law, legislation, ordinance.*

Историческая роль Общенационального лидера Гейдара Алиева в подготовке законодательства о библиотечном деле Азербайджана

Резюме: *В статье обобщены заслуги общенационального лидера Гейдара Алиева в области библиотеки, которая является неотъемлемой частью азербайджанской культуры. В статье подробно объясняется значение библиотечного законодательства, принятие Закона Азербайджанской Республики о библиотечной деятельности в период независимости, ее состав и роль.*

Ключевые слова: *библиотека, право, законодательство, постановление.*